

Ceny časopisu Živa za rok 2003

Od r. 1997 udělují redakční rada časopisu Živa a Nadace Živa ceny článkům, které jsou příkladem reprezentativních populárně-naučných příspěvků s originálním námětem, sdělností a srozumitelností podání problému, tematickým přínosem a kvalitním obrazovým doprovodem. 7. dubna 2004 se v prostorách vily Lanna v Praze 6 na tradičním slavnostním setkání za účasti autorů oceněných článků, členů redakční rady, redakce, zástupců tisku a mnoha významných hostů především z řad Akademie věd ČR předávaly tyto ceny již posedmé.

Hlavní — **Purkyňovu cenu** za článek autorů nad 30 let, získal za rok 2003 kolektiv autorů: RNDr. **Jaroslav Vrba**, CSc. z Hydrobiologického ústavu AV ČR, RNDr. **Jan Fott**, CSc.

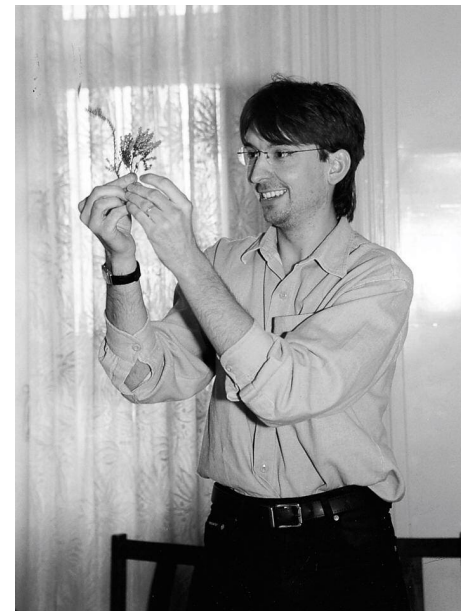
z katedry ekologie PŘF UK, doc. ing. **Jiří Kopaček** Ph.D., z Hydrobiologického ústavu AV ČR, prof. RNDr. **Tomáš Soldán**, DrSc. z Entomologického ústavu AV ČR a ing. **Josef Veselý**, DrSc. z České geologické služby za článek *Sto třicet let výzkumu šumavských jezer* (Živa 2003, 1: 25–29), který tematicky navazoval na článek Jaroslava Vrby, Jiřího Kopačka a Jana Fotta Šumavská ledovcová jezera na přelomu tisíciletí z předchozího ročníku (Živa 2002, 6: 265–269). Cenu (grafický list malířky a ilustrátorky Vlasty Matoušové) převzali autoři z rukou místopředsedy Akademie věd ČR RNDr. Jiřího Velemínského, DrSc. Jan Fott poté přítomným přiblížil historii výzkumu šumavských jezer, smutný vývoj postižení těchto jezer chemi-

kým znečištěním (okyselení) i mírně optimistické výhledy jejich postupného chemického a biologického zotavování.

Zvláštní ocenění časopisu Živa za příspěvek mimořádný z hlediska rozsahu, významu pro výuku apod. (uděluje se od r. 1998) získal prof. RNDr. **Zbyněk Šmahel**, CSc., z katedry antropologie a genetiky člověka Přírodovědecké fakulty UK za vynikající seriál článků *Evoluce rodu Homo (1–6)* vycházející v průběhu celého ročníku 2003. Keramickou sošku Živy od výtvarníka a grafika časopisu Živa Stanislava Holečka předal předseda Ediční rady AV ČR PhDr. Martin Steiner. Následující přednáška nastínila spleť stezky a jednotlivé evoluční kroky při vzniku a vývoji člověka.

Zástupci autorského kolektivu, který získal Purkyňovu cenu za článek 130 let výzkumu šumavských jezer (zleva T. Soldán, J. Fott a J. Veselý — vlevo nahoře) představují dar — grafiku V. Matoušové. Purkyňovu cenu laureátům předal místopředseda AV ČR J. Velemínský (na obr. vlevo dole) ♦ Dvě ocenění získal antropolog Z. Šmahel (viz text). Jeho zajímavému povídání o cestách vývoje člověka naslouchá člen redakční rady Živy, botanik J. Chrtěk ml. (vpravo nahoře) ♦ Děkan PŘF UK a předseda redakční rady Živy P. Kovář předal ocenění autorům vítězných článků v kategorii do 30 let (vpravo dole) — zde při předání Ceny Živy — Junior J. Rudolfové

Zvláštní ocenění a Cenu A. Friče převzal z rukou předsedy Ediční rady AV ČR M. Steinera antropolog Z. Šmahel (vlevo nahoře) ♦ Pozvání do vily Lanna přijal i autor první mimořádné přílohy Živy o vědecké digitální fotografii pro biology entomolog F. Weyda. Na snímku přijímá blabopřání od člena redakční rady J. Buchara (vpravo nahoře) ♦ Bezprostřednímu vykladu botanika J. Sudy, který získal Cenu Živy (vpravo dole), pozorně naslouchají ředitel nakladatelství Academia A. Tomský, šéfredaktorka Živy L. Krupková a redaktori J. Šrotová a A. Funk (dole zleva). Snímky B. Orlíkové

Cena Živy určená mladým autorům do 30 let byla v uplynulém roce kvůli velkému množství příspěvků a nelehkému rozhodování mezi přispěvateli z řad např. studentů bakalářského a magisterského stupně a mladými vědci či studenty doktorandského stupně rozdělena, a to na Cenu Živy (pro autory ve věku 25–30 let) a Cenu Živy — Junior (autoři do 25 let). Nadace Živa honoreje každou z nich částkou 10 000 Kč. Na setkání ve vile Lanna předával odměny děkan Přírodovědecké fakulty UK a předseda redakční rady Živy prof. RNDr. Pavel Kovář, CSc. Cenu Živy získal Mgr. Jan Suda, Ph.D. z katedry botaniky PřF UK za článek *Štichy a jejich přibuzenstvo* (Živa 2003, 3: 110–114) a Cenu Živy — Junior získala Mgr.

Jitka Rudolfová z katedry parazitologie PřF UK za příspěvek *Schistosomy — ptáci parazitují kolem nás* (Živa 2003, 5: 233–234). Oba mladí autoři přiblížili velmi živě a zajímavě témata jejich vědeckého zájmu.

Nedílnou součástí slavnostního předávání je také *Cena Antonína Friče* za příspěvek, který získal nejvyšší počet hlasů v anketě čtenářů. Je zajímavé a potěšitelné, že většina v minulosti udělených čtenářských cen se z velké části shodovala s hodnocením redakční rady (probíhá dříve než jsou známy výsledky čtenářské ankety). Stejná situace nastala i v tomto roce, a tak Cenu Antonína Friče (knižní publikace z produkce nakladatelství Academia) obdržel prof. Zbyněk Šmahel za seriál *Evoluce rodu Homo*. Z anketních lístků bylo posléze vylosováno pět čtenářů, kteří získali publikaci Z. Ročka — *Historie obratlovců* (Academia 2003).

Pro úplnost je nutné ještě připomenout, že pozornost redakční rady, redakce i čtenářské obce zaujala i řada dalších příspěvků. Mezi kandidáty na Purkyňovu cenu byly např. příspěvky: *Hrady jako útočiště zajímavých společenstev měkkýšů* (Juříčková), *Příběh sekavce písečného* (Ráb), *O vzniku života — Vznik a evoluce proteosyntézy* (Bezdek), o udělení Zvláštního ocenění se rozhodovalo kromě vítězného seriálu Z. Šmahela i mezi příspěvky *Záplava*

vy, půda a globální souvislosti (I.–IV.) (Rusek), *Pavouci a čtvero ročních období* (I.–IV.) (Buchar) a *Botanická ilustrace 1–6* (Chumchalová). Všechny výše jmenované články (a nejen ony) bohatě splňovaly kritéria kladená na příkladný populárně-naučný příspěvek, přinášely nové informace zpracované čtivým způsobem a v neposlední řadě byly doplněny i zajímavou doprovodnou obrazovou dokumentací.

Rozhodování nebylo lehké především v kategorii mladých autorů, kvalitních příspěvků s ambicemi na získání jedné z Cen Živy bylo hodně. Mimo oceněné články zaujaly redakční radu také příspěvky J. Jersákové — *Biologie a ekologie vstavače osmablého*, J. Škorníčkové — *Kurkumy — rostliny s pokladem pod zemí* nebo P. Kouchouta — *Masožravé rostliny zblízka, aneb stavba kořenů trochu jinak* a R. Kuchty — *Ze života tasemnic rodu Eubotbrium*. Čtenáři pak kromě seriálu o vývoji lidského rodu ocenili i seriály M. Chumchalové o historii botanické ilustrace a J. Ruska o současném stavu půd v ČR, na hlasovacích lístcích se pak objevovaly i již zde výše zmíněné další příspěvky. Oceněné články jsou důkazem, že poznatky vědy lze širokému publiku srozumitelně a čtivě při zachování vysoké informační úrovně.

A. Funk, L. Krupková

Sto let České společnosti entomologické

Svatopluk Bílý

Česká společnost entomologická (ČSE) oslavila na počátku r. 2004 stoleté výročí svého vzniku. Byla založena na popud Františka Klapálka (1863–1919), profesora na karlínském gymnáziu v Praze a světového odborníka na řád chrostiči (*Trichoptera*). 17. ledna 1904 se sešlo 20 českých entomologů, aby připravilo ustavující valnou hromadu a stanovy společnosti. Ty byly schváleny c. k. místodržitelstvím již 20. února 1904 výnosem č. 32 920 a tak svolání ustavující valné hromady nic nebránilo. Uskutečnila se 9. března 1904 v zasedací síni Zemědělské rady pro království České. Na této schůzi byl jednomyslně zvolen první výbor ČSE ve složení: prof. František Klapálek (předseda), ředitel Napoleon M. Kheil (místopředseda), prof. Emanuel Rádl a odborný učitel Antonín Wimmer (zapisovatelé), císařský rada Ferdinand Veselý (pokladník), prof. Hynek A. Joukl (knihovnik) a Josef Černý (kustod). Dále byla zvolena redakční rada časopisu *Acta Societatis Entomologicae Bohemiae* (Časopis České společnosti entomologické) ve složení: František Klapálek, Napoleon M. Kheil, Augustín Kubes, Emanuel Rádl a Antonín Wimmer. Při založení měla společnost celkem 55 členů, dnem pravidelných schůzí bylo stanoveno úterý, což kupodivu trvá dosud.

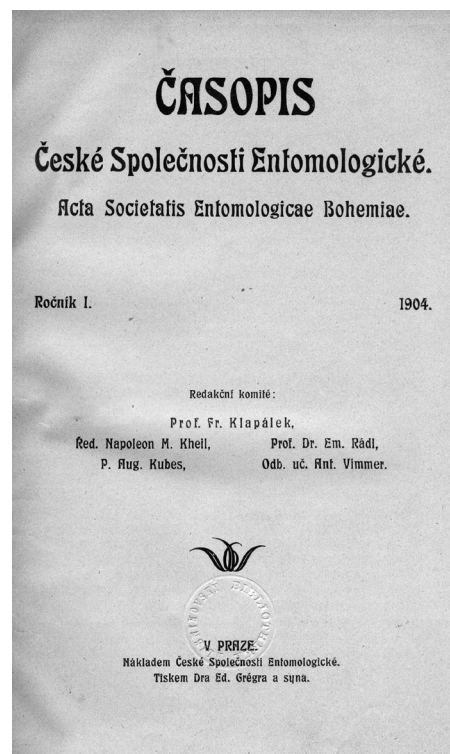
Časopis společnosti (jeho název se v průběhu století kvůli různé společensko-politické situaci několikrát změnil) vychází bez přerušení dodnes pod současným názvem *European Journal of Entomology*, formálně ve spolupráci s Entomologickým ústavem AV ČR. Skutečnost je taková, že ČSE funguje spíše jen jako distributor a veškerá redakční práce a finanční zajištění časopisu je v rukou pracovníků

Entomologického ústavu. V r. 1965 začala ČSE vydávat interní Zprávy Československé společnosti entomologické, které se od r. 1993 jmenují Klapalekiana na počest prof. F. Klapálka, prvního předsedy a zakladatele ČSE. I tento časopis si získal mezinárodní prestiž a je zahrnut i do předních referativních periodik, jako jsou *Zoological Records* a *Entomology Abstracts*. Mezinárodní výměna obou časopisů a občasné dary členů jsou v současnosti jedinými zdroji zahraničních periodik pro knihovnu ČSE.

Od samého počátku bojovala ČSE s nedostatkem financí a mohla spoléhat pouze na členské příspěvky a dary. Velice zajímavá je první pokladní zpráva z 31. 12. 1904, z níž vyplývá, že příjmy činily za první rok existence společnosti 641 K 26 haléřů (z toho 590 K členské příspěvky, 50 K dary a 1 K 26 hal. úroky ze Založny Vinohradské) a výdaje 338 K 70 hal. za tisk časopisu. Taková situace je dnes nepředstavitelná.

Knihovna společnosti se díky výměně časopisů a různým darům rozrůstala poměrně rychle a úspěšně. Již po 10 letech, kdy měla společnost 138 členů, se můžeme dočíst ve zprávě knihovníka Oldřicha Šustery (prosinec 1913), že časopis se vyměňuje s více než 100 přírodovědeckých institucí z celého světa a také mnohými dary se knihovna rozrůstá o téměř 500 titulů ročně a že se tudíž nedostává místa k jejich uložení. To je ostatně stav setrvalý a naděje na zlepšení není téměř žádná. Stojí za zmínku, že knihovna byla dlouhá léta umístěna v několika skříních v Akademické kavárně na Vinohradech, kde se také konaly pravidelné úterní schůze.

V r. 1919 získala společnost laskavostí prof. F. Vejvodského místnosti v budově

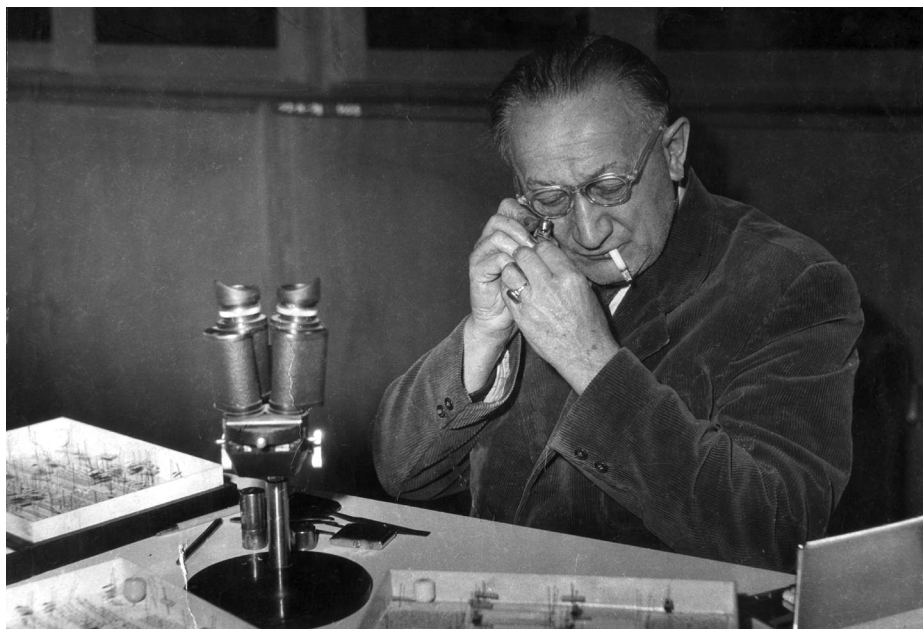

Titulní strana prvního čísla Časopisu České společnosti entomologické (ČSE) z prosince 1904 ♦ Dole prof. Jan Obenberger, jedna z nejznámějších osobností ČSE a její dlouholetý předseda

zoologického ústavu Univerzity Karlovy a tím také prostory pro knihovnu. Místnosti byly bezplatně zapůjčeny na neomezenou dobu a knihovna se sekretariátem ČSE zde sídlí (po přestěhování ústavu do Viničné ulice) dosud.

Zlaté období své existence prožila ČSE v období mezi oběma světovými válkami. Ekonomická situace v zemi byla dobrá a společnost se nemusela potýkat s výraznými existenčními problémy, zvláště díky dotacím ministerstva zemědělství a školství, četným mecenášům a sponzorským darům, o čemž svědčí dobové zápisy z výborových schůzí. Časopis společnosti vydávaný v tomto období pod názvem *Acta Societatis Entomologicae Bohemiae* patřil mezi nejlepší entomologické časopisy na světě a jeho výměnou za zahraniční periodika se knihovna rozrostla do impozantních rozměrů. V r. 1921 byl založen také odbor společnosti pro Moravu a Slezsko, jehož prvním předsedou se stal Antonín Fleischer; vznikla tak moravská pobočka ČSE. Po 2. světové válce se ČSE vrátila ke všem svým meziválečným aktivitám a velice brzy obnovila i mezinárodní kontakty včetně výměny časopisu, který vycházel obětavostí členů výboru i během války a patří k několika málo evropským entomologickým časopisům, jejichž kontinuita nebyla nikdy přerušena.

V 50. letech byla ČSE (tehdy již jako Československá entomologická společnost) začleněna do Československé akademie věd, což mělo své výhody i nevýhody. Odpadly finanční starosti, protože veškerou činnost pokryla ČSAV (samozřejmě s pomocí členských příspěvků). Redakce časopisu byla zcela podřízena potřebám Entomologického ústavu ČSAV, to sice znamenalo zajištění vysoké odborné úrovně, ale na druhé straně ČSE ztratila možnost jakkoli do vydávání časopisu zasahovat.

Tato skutečnost vedla, jak už bylo uvedeno, k založení interního časopisu Zprávy ČSE (nyní Klapalekiana). V těchto letech nastalo také období silného podceňování zoologické a entomologické taxonomie, které mnohdy vedlo k její záměrné likvidaci ve prospěch tzv. dynamických oborů. Tento neblahý trend bohužel trvá doposud a odrazil se i na mezinárodním renomé české taxonomické entomologie, jejíž úroveň patřila mezi nejvyšší v Evropě.

Česká společnost entomologická vždy sdružovala profesionální i amatérské zájemce o studium hmyzu i ostatních členovců. Pomineme-li řadu vynikajících profesionálních entomologů, vychovala i nemálo špičkových amatérských badatelů, kteří patřili (a patří) mezi světově uznávané specialisty ve svém oboru. Za mnohé již nežijící je nutné jmenovat alespoň L. Heyrovského, R. Schwarze, J. Zavadila, J. Šnoflůka, E. Lokaye, J. Krále, A. Jedličku, J. Půlpána nebo K. Kulta. Amatérská entomologie má v naší zemi hluboké kořeny sahající až na počátek 19. stol. a založení ČSE umožnilo těmto badatelům kontakt s profesionální entomologií a přístup k literatuře i materiálu. Ve vedení společnosti se jako předsedové vystřídali během jejího stoletého trvání jak amatéři, tak i profesionálové, mezi nimi takové osobnosti jako F. Klapálek, E. Lokay, A. Wimmer, F. Štěrba, O. Šustera, J. Obenberger, V. Balhasar, L. Heyrovský, A. Pfeiffer, K. Hůrka a I. Hrdý.

V současné době má ČSE statut nezisko-

vé společnosti, jejíž činnost se řídí stanovami, přijatými valným shromážděním. Společnost spolupracuje se všemi entomologickými pracovišti v ČR, s mnoha zahraničními institucemi a s orgány státní ochrany přírody.

Nyní má ČSE 837 členů, jednoho stálého zaměstnance (organizačního tajemníka), který je zároveň i výkonným redaktorem časopisu Klapalekiana (J. Vitner). K členství se může přihlásit kdokoli, kdo chce studovat členovce nebo se pouze o tyto organismy zajímá. Podle stanov ČSE existuje členství mimořádné, řádné a čestné. Za řádného člena je přijat zájemce, který může doložit jakoukoli publikaci v oboru entomologie, nebo který je aktivně zapojen do organizační činnosti společnosti. Ostatní zájemci jsou přijímáni jako členové mimořádní, se všemi právy a povinnostmi řádných členů. Čestné členy volí Valné shromáždění ČSE.

Členský příspěvek pro r. 2004 činí 350 Kč. Zaplacením příspěvku získává člen ČSE nárok na zaslání časopisu Klapalekiana a Zpravodaje ČSE, na slevu při pravidelném setkání entomologů spojeném s výměnou hmyzu (2× ročně) a může se zúčastnit Entomologických dnů, které se konají jednou za rok v zajímavých oblastech ČR. Členové mohou volně využívat služby knihovny ČSE a mají možnost nákupu publikací vydaných ČSE za zvýhodněnou cenu.

Členové ČSE se mohou organizovat

v pobočkách (moravská, východočeská, západočeská, jihočeská, severočeská) nebo odborných sekcích (faunistická, karabidologická, lepidopterologická, akvatických brouků, fytofágních brouků, arachnologická, aplikované entomologie, práce s mládeží). Sekce práce s mládeží, vedená J. Střečkem, se schází pravidelně každý lichý čtvrtek (mimo prázdniny) v Ekologickém centru Hlavního města Prahy (Toulcův dvůr, Chudenická ul., Praha 4-Hostivař).

Chod společnosti se v současné době daří zajišťovat pouze s vypětím všech sil. Neustále stoupající provozní náklady už ani zdaleka nemohou pokrýt pouze členské příspěvky a občasně sponzorské dary. Společnost nyní zcela závisí na dotacích Rady vědeckých společností při AV ČR a grantech MK ČR. Činnost ČSE byla vždy odkázána na dobrovolnou pomoc (finanční, organizační i fyzickou) svých členů. Totéž platí daleko více i v současnosti, kdy ČSE hledá náhradní prostory pro depozitář knihovny a navíc musí opustit ty dosavadní, ve kterých sídlí od r. 1919. Místo klidného zázemí pro stovky badatelů, které společnost svým členům dosud zajišťovala, nás čeká vyčerpávající boj o pouhé přežití jedné z největších a nejstarších vědeckých společností v Evropě.

Sekretariát ČSE: Viničná 7, 128 44 Praha 2 tel.: 224 923 535

RECENZE

V. Hrdina, R. Hrdina, L. Jahodář, Z. Martinec, VI. Měrka: **PŘÍRODNÍ TOXINY A JEDY**. Galén a Karolinum, Praha 2004, 302 str., 91 barevných obr. Cena 1 000 Kč

Knihy o přírodních látkách jsou v současné době ve světě velmi oblíbeny a nejenak je tomu i u nás. Umožňují přírodovědně zaměřeným čtenářům nahlédnout do tajuplných oblastí přírody, která je schopna syntetizovat substance těch nejneuvěřitelnějších struktur a biologických vlastností, a uspokojují tak nejen chemicky, ale i biologicky orientované čtenáře. Zvláště zajímavou skupinou přírodních látek jsou toxiny a účinné složky bakteriálních, houbových, rostlinných a živočišných jedů. Člověk se s nimi setkával od samého počátku své existence a naučil se využívat je ve svůj prospěch. Viděl v nich něco tajuplného, co vládne zvláštní silou schopnou uzdravit člověka, zbavit jej nemoci nebo naopak nemoc vyvolat či přivodit smrt. Zejména toxiny jedovatých živočichů fascinovaly člověka svým rychlým a často smrtícím účinkem a jedovatí živočichové byli ztotožňováni s přírodními božstvy. Teprve rozvoj moderní chemie umožnil izolovat a identifikovat jednotlivé toxiny, určit jejich chemickou strukturu a začít studovat jejich farmakologické a toxikologické účinky na

živé tvory. Člověku se tak dostal do rukou nástroj k pochopení již dříve poznanych empirických znalostí o léčivých či jedovatých rostlinách, jedovatém hmyzu, hadech, štírech apod. Poznávání nových přírodních látek se stalo pobídkou a inspirací pro organické chemiky, aby se pokusili připravit tyto látky v laboratoři a aby se cílenými experimenty snažili změnit jejich chemickou strukturu směrem k požadovaným biologickým vlastnostem. Přírodní látky byly, jsou a ještě dlouhou dobu budou významným nástrojem poznávání živé přírody a bohatým zdrojem užitečných substancí. Přírodní biologicky účinné látky mají své pevné místo v humánní a veterinární medicíně a toxiny, jako látky s velmi silným a často velice specifickým biologickým účinkem, v ní zaujímají výsadní postavení. Ani moderní medicína se bez přírodních jedů a jejich inspirujícího účinku na výzkum nových látek neobejde. Tím spíše, že jsou stále objevovány nové a nové látky s dříve neznámými biologickými vlastnostmi, které otevírají medicíně dosud netušené možnosti.

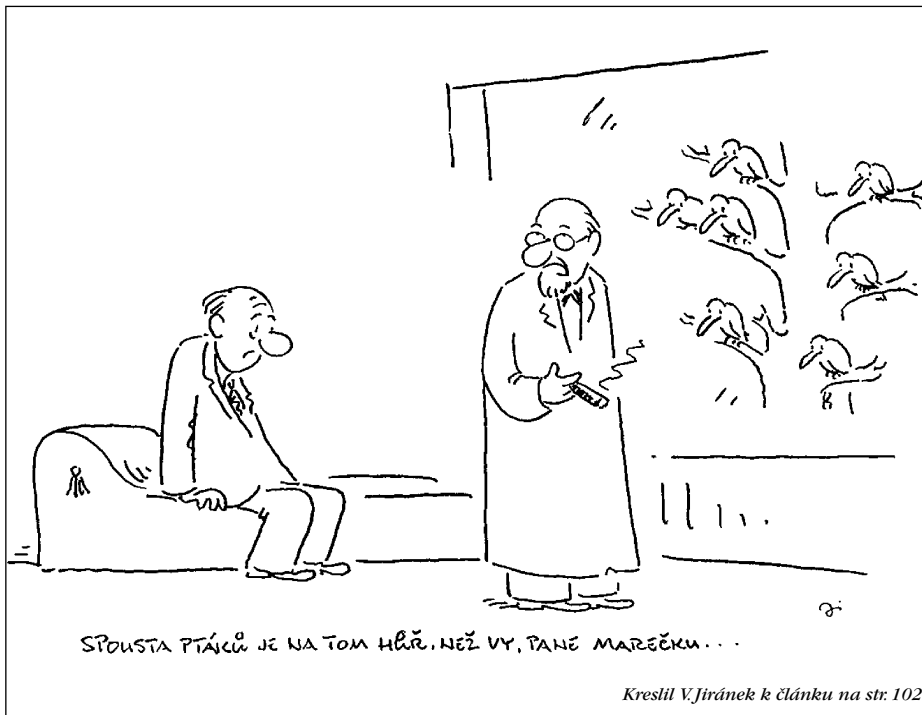
Knihy o přírodních toxinech a jedech, napsané našimi předními odborníky z oboru farmakologie a toxikologie, je jako stvořená pro ty, kteří se dovedou kochat krásou a rozmanitostí přírody a obdivovat její dokonalé dílo. Je také určena organickým chemikům, kteří ocení rozmanitost a důvtipnost chemické stavby toxinů, jejichž sofistikované struktury překvapí i znalce. Je určena farmaceutům a farmakologům, kteří v ní najdou inspiraci pro další práci, stejně jako toxikologům, pro něž je základní učebnicí a bohatým zdrojem nej-

novějších poznatků z oboru toxinologie, tedy té specializované části toxikologie, která se věnuje studiu přírodních jedů. Ti všichni najdou na třech stovkách stran hutného, a přesto čtivého textu obrovské množství informací, obrázků a tabulek, více než 130 chemických vzorců a téměř stovku velmi kvalitních barevných fotografií, z nichž většina nebyla nikde publikována. Zanedbatelné není ani velké množství odkazů na recentní, převážně časopiseckou literaturu. Vezmeme-li ještě v úvahu, že kniha je opatřena podrobným věcným rejstříkem (více než tři tisíce hesel), je vytištěna na kvalitním papíře a má pevnou lakovanou plátěnou vazbu, příjemnou do ruky, každý pochopí, že jde o zcela mimořádné dílo.

Jiří Patočka

M. Pohunek: **SLOVNÍK SPORTOVNÍHO RYBÁŘSTVÍ**. Nové, doplněné vydání. Nakladatelství FRAUS, Plzeň 2004, 226 str., cena neuvedena

Tento nový titul obsahuje přes 2 000 hesel doplněných 232 barevnými fotografiemi a 34 černobílými či barevnými kresbami. Kdo někdy sestavoval tematicky zaměřený slovník, většinou stál před nelehkým zásadním problémem: jaká hesla zařadit. Doc. MUDr. M. Pohunek, CSc. měl šťastnou ruku, neboť se mu podařilo vybrat základní hesla, týkající se života ve sladkých i slaných vodách, informací o našich i cizokrajných rybách, o rybářském náčiní, pomůckách, nástrahách a návnadách i rybolovných způsobech; zařazena jsou zde

i hesla dokumentující poslední novinky v technice lovu a rybářského vybavení. Mezi hesly nacházíme i mezinárodní zkratky a slangové výrazy dnes v rybářství často používané. Za přínosné spatřuji u cizích názvů uvedení jejich výslovnosti. V závěru publikace nalezneme taxonomický přehled hlavních skupin ryb a příkladů známějších druhů. Zcela v závěru jsou pak uvedeny cizojazyčné názvy 125 druhů sladkovodních a mořských druhů ryb (za českým názvem vždy následuje ekvivalent anglický a německý, čímž se tento slovníček může stát dobrým pomocníkem např. při čtení zahraničních rybářských časopisů). Dvousloupcová úprava pečlivě připraveného textu s vloženými obrázky působí velmi příznivě a kvalitní obrazové doplňky, byť nejsou plošně velké, jsou výrazným ztraktivněním publikace.

Uvedl-li jsem, že zásadním problémem, s kterým se autor takového slovníku musí potýkat, je výběr hesel, dalším nelehkým úkolem je tato hesla velmi stručně (v jedné či několika větách) a jasně vysvětlit, aniž by při zestručnění došlo ke zkreslení nebo nepřesnosti. Podle mého názoru se autor u naprosté většiny hesel zhostil tohoto náročného úkolu na výbornou, i když někdy došlo k určitým nesrovnalostem. Např. hlaváčka mramorovaná patří do čeledi *Gobiidae* (hlaváčovití) a nikoli *Eleotridae* (str. 53). Vědecký název jesena zlatého není *Leuciscus idus orfus* (to by znamenalo, že jde o poddruh), ale *Leuciscus idus aberr. orfus*, poněvadž jde jen o barevnou odchylku (str. 69). Ježdík dunajský se nevyskytuje ve středním Dněpru (str. 71). Na str. 99 je zmíněn a vysvětlen termín mimikry. Jde však o slovo nesklonné středního rodu. Na obr. na str. 102 je uveden sameček motýlice obecné a nikoli motýlice pestré. Správná transkripce pro jeden z rodů brouků potápníků je *Dytiscus* a nikoli *Dityscus* (str. 137). Na str. 161 je chybná informace, že sinice patří mezi řasy. K záměně obrázku došlo také na str. 198, kde není znázorněna vodoměrka, ale bruslařka.

I přes několik výše uvedených nepřesností mohu konstatovat, že celkový dojem z publikace mám jednoznačně příznivý

a kniha se jistě stane vhodným doplňkem knihoven rybářů, rybníkářů, ichthyologů i milovníků přírody.

Lubomír Hanel

K. Dubský, J. Kouřil, V. Šrámek: **OBECNÉ RYBÁŘSTVÍ**. Informatorium spol. s r. o., 2003, 312 str., 126 čb. obr., 41 bar. fotografií a schémat. Cena neuvedena

Nakladatelství Informatorium ve spolupráci se Střední rybářskou školou Vodňany vydalo v této řadě již 8. titul, a to *Obecné rybářství*. Autoři se snažili navázat na klasické *Základy rybářství* J. Egerta a E. Štědrského a vytvořit tak kvalitní současnou učebnici pro obor rybářství na střední škole.

Text učebnice má šest hlavních kapitol. V kapitole *Prostředí ryb* jsou přehledně uvedeny základní charakteristiky vodního prostředí a vlastnosti vody. Druhá kapitola seznamuje s morfologií, anatomii a fyziologií ryb. Za cenné považují jasné definování termínů rovin a krajín těla ryb, které se při popisu rybního těla běžně užívají, ale ne vždy bývají jasně vysvětleny. Třetí kapitola vykládá podrobně základy biologie ryb. Postupně je probráno 75 druhů a nižších taxonů, text je rozdělen na odstavce s popisem, výskytem, biologií a významem toho kterého druhu. Dostatečný prostor je věnován i druhům introdukovaným (úspěšně i neúspěšně) a druhům, které jsou objektem akvakultury (důkladně je popsáno 10 druhů).

Další kapitola se zaměřuje na ekologii a etologii ryb. Podrobně jsou zmíněny abiotické a biotické faktory prostředí a způsobů rybářského obhospodařování. Diskutováno je 16 rybních druhů a nižších taxonomických jednotek, které jsou považovány na území ČR za vyhynulé. Pozornosti autorů nešla ani problematika ochrany biotopů a druhů, která přináší stručný výčet aktuální legislativy. Text o chovu ryb je zaměřen na stručné seznámení s migracemi, souvislostmi s reprodukcí, teritoriálním a sociálním chováním ryb, ochranou před nepřáteli a pohybovou aktivitou. Pozornost autorů se zaměřila i na chování a reakce v podmínkách

vytvořených člověkem (např. při krmení, v lázni anestetika apod.).

Kapitola pátá podrobně probírá biologii, přehled a charakteristiky všech u nás se vyskytujících pěti druhů raků (zmíněn je navíc i rak červený, který na našem území zjištěn nebyl, nicméně se často chová v akváriích). Jako zajímavost je zmíněn i krab vlnoklepetý (čínský), který přirozeně na naše území proniká. Závěrečná šestá kapitola se týká mihulí, patřících mezi ochránářsky významné živočichy. Autoři se podrobně rozepisují o jejich morfologii a fyziologii a postupně čtenáře seznamují se všemi čtyřmi druhy, které byly známy z území ČR (nyní se u nás vyskytují již jen dva netažné druhy).

Veškeré informace jsou v učebnici předkládány přehledně a srozumitelně. Zdařilá je barevná příloha fotografií a schémat včetně černobílých kreseb v textu. Za velmi šťastné, a i z didaktického hlediska maximálně účelné, považuji názorné tabulkové zpracování vybraných údajů průběžně v celém textu, např. týkající se období výtěru a optimální teploty výtěru některých ryb, vzorců požerákových zubů našich kaprovitých, mřenkovitých a sekavcovitých, druhotných pohlavních znaků, výčtu, původu a uplatnění introdukovaných ryb či hlavních rozpoznávacích znaků našich raků.

Žádné zásadní chyby a omyly jsem v knize nenalezl. Objevil jsem jen několik málo drobných nesrovnalostí, případně tiskových chyb. Snad mohu jen poznamenat, že se autoři mohli zmínit o tom, že údaje o morfologii, anatomii a fyziologii se týkají především našich druhů (ve světové ichthyofauně bychom mohli najít určité výjimky a doplňky k některým zde obecně prezentovaným tvrzením). V kapitole *Analýza šupin* je popsána v textu metoda L. Leové (autorka se správně jmenuje Rosa Lee), v kapitole 4.2 se píše, že sekavčík horský není prokázán na území naší republiky (na jiném místě je však správně uvedeno, že se vyskytuje ve Vláře). V publikaci nejsou zahrnuty některé aktuální poznatky o výskytu ryb, což lze ovšem snadno vysvětlit tím, že jde o čerstvé novinky z poslední doby a už se zřejmě nepodařilo je zařadit (např. výskyt hrouzka Kesslerova je znám nejen v Bečvě, ale nyní i v Moravě, nově byl potvrzen výskyt drska menšího). V textu nejsou zahrnuty některé nově prezentované názory na taxonomii a nomenklaturu, z nichž ovšem řada může být předmětem diskuse (např. použití názvů *Sander lucioperca* × *Lucioperca lucioperca*, *Abramis bjoerkna* × *Blicca bjoerkna*, *Ameiurus nebulosus* × *Ictalurus nebulosus*, platnost druhu *Coregonus oxyrinchus* či zařazení mňika do čel. *Gadidae* nebo *Lotidae*). U kapitoly věnované etologii je v odstavci o vztazích ryb zmíněno, že se s parazitismem u našich ryb nesetkáme (zde by byla vhodná poznámka o fakultativním parazitismu u střevličky východní).

Závěrem mohu konstatovat, že autoři vytvořili moderní učebnici vskutku komplexního a vyváženého charakteru a, jak se domnívám, s mnohem širším praktickým využitím než jen v rybářských školách. Učebnici rozhodně budou moci využívat nejen studenti a pracovníci v rybářství a rybníkářství, ale i ichthyologové, ekologové, zoologové, sportovní rybáři, pracovníci v ochraně přírody, učitelé přírodopisu i další zájemci o naši vodní faunu.

Lubomír Hanel

Na etiopském venkově rodí silné matky více synů

U mnoha živočišných druhů včetně člověka bývá poměr pohlaví víceméně vyrovnaný. Nicméně může nastat situace, kdy by bylo pro matku výhodné mít spíše buď syny nebo naopak pouze dcery.

M. A. Gibson a R. Maceová z londýnské univerzity prokázali, že u venkovského obyvatelstva na jihu Etiopie trpícího nedostatkem potravin existuje silná vazba mezi pohlavím posledně narozeného dítěte a stavem matky z hlediska její výživy. Měřilo se jednak pomocí indexu tělesné hmotnosti, jednak indexu plochy pažního svalu (AMA), který umožňuje rozlišit svalovinu a tuk. Potvrdilo se, že nejlépe živěné ženy měly více než dvakrát větší pravděpodobnost narození syna než podvyživené matky.

Uvedené zjištění můžeme vysvětlit dvěma způsoby. Fyziologický výdej matek na těhotenství a porod je vyšší u synů než u dcer. Tomu by nasvědčovala skutečnost, že matky, kterým se narodili pouze synové, se dožívaly nižšího věku než rodičky dcer. Lépe živěná matka pochopitelně snáší fyziologický výdej lépe než žena sužovaná nedostatkem stravy.

Druhé vysvětlení je založeno na vyhlídkách nikoli matky, ale dítěte. U řady živočišných druhů bývá úspěšnost rozmnožování samců proměnlivější než v případě samic. Také u lidí mají někteří muži mnoho potomků, zatímco jiní jen jednoho nebo zůstávají bezdětní. Naopak u žen bývá počet dětí častěji blízký průměrné hodnotě. Protože se děti hůře živěných žen rodí méně zdravé a menší, přičemž právě zdravotní stav a výška mají u mužů význam pro jejich život, není pro takovou ženu z pohledu jejích budoucích vnoučat výhodné, aby se jí narodil syn. Protože se obě vysvětlení nevyklučují, je dokonce možné, že platí současně. [Proc. R. Soc. London, B Biol. Sci. 270, suppl., 2003 1: 108-109]

Zrušení DPH mohlo podpořit zavlečení slávičky mnohotvárné do Irska

Invazní vetřelcké druhy, tedy druhy, poddruhy nebo nižší taxony zavlečené (vysazené) mimo svůj přirozený minulý nebo současný areál rozšíření a ohrožující biologickou rozmanitost, významným způsobem ovlivňují hospodářství států i lidské zdraví. Kromě přímé ekonomické újmy mohou mít dopad i na fungování celých ekosystémů.

Slávička mnohotvárná (*Dreissena polymorpha*) je vodní měkkýš, který jen v r. 2000 způsobil v USA ekonomické ztráty 3 miliardy USD (80,4 miliard Kč). Do Irska pronikl někdy kolem r. 1994. Pracovní skupina B. Pollux z univerzity v nizozemském Nijmegen zkoumala invazi slávičky do této západoevropské země jednak terénním šetřením, jednak genetickým rozbořem s cílem zjistit původ a způsob zavlečení druhu.

Terénní výzkum potvrdil, že se živě slávičky do Irska dostávaly z Británie na tru-

pech rekreačních lodí. Ty byly během jediného dne naloženy v Británii na přívěsy, převezeny do Irska trajektem a v tamějších vodách zase vyloženy. Přestože mlži byli traumatizováni pobytem na souši a na vzduchu, poté, co se dostali do vody, jich množství přežilo a pokračovali v růstu.

Pro zjištění původu irských sláviček provedli badatelé analýzu DNA jedinců pocházejících z Irska, Velké Británie, Nizozemska a Severní Ameriky. Ukázalo se, že britské a irské slávičky jsou z tohoto hlediska blízké, což by naznačovalo jejich společný původ. Irsko přitom nezasáhla invaze zmiňovaných měkkýšů už více než 150 let. Zavlečení druhu do země následovalo poté, kdy byla v lednu 1993 zrušena daň z přidané hodnoty na ojeté lodě dovezené z členských států Evropské unie (EU). Toto opatření spolu s tehdejšími výhodnými kursem irské libry mohlo zvýšit pravděpodobnost invaze slávičky mnohotvárné do Irska. [Freshwater Biol. 2003, 48: 1127-1139]

Je Velká čínská zeď překážkou pro výměnu genů rostlinných populací?

Velká čínská zeď patří po zásluze k nejznámějším stavbám lidské civilizace a je obranou zbudovanou proti útokům kmenů a států ze severu. Za vlády dynastie Ming byl obranný val rekonstruován do dnešní podoby. Stavba včetně větví měří 6 300 km, v základech je široká 7 m. Výška zdi s cimbuřím dosahuje 6-9 m.

H. Su z pekingské univerzity řešil nedávno se svými kolegy otázku, nakolik Velká čínská zeď působí na genetické rozrušování (diferenciaci) rostlinných populací, které od sebe odděluje. Vybrali si k tomu šest druhů. Pro porovnání provedli stejnou analýzu pomocí markerů i u pěti rostlinných druhů, u nichž vznikly subpopulace po obou stranách stezky na jednom z vrcholů hor ve stejné oblasti.

U subpopulací na obou stranách Velké čínské zdi zjistili čínští vědci významnou genetickou diferenciaci. Větroprašný jilm *Ulmus pumilla* vykazoval menší genetickou diferenciaci než čtyři druhy opylované hmyzem: meruňka *Prunus armeniaca*, jujuba čínská neboli cicinek datlový (*Zizyphus jujuba*), léčivka *Vitex negundo* a plevelná rostlina *Heteropappus bispidus*. U větroprašné vytrvalé byliny dvouřadce *Cleistogenes caespitosa* byla zjištěna větší genetická diferenciaci než u druhů, které opyluje hmyz, protože se rozmnožuje i nepohlavním způsobem. I když rozbor ukázal, že také subpopulace oddělené horskou stezkou se geneticky odlišovaly, tato diferenciaci byla významně menší než v případě populací rostlinných druhů osídlujících obě strany Velké čínské zdi. Proto je možné usuzovat, že Velká čínská zeď slouží v oblasti Jujong-kuan jako překážka pro výměnu genů mezi populacemi rostlin, které jsou tak od sebe odděleny více než 600 km. [Heredity 2003, 90: 212-219]

Působení oxidu uhličitého na merlík bílý: co všechno je ve hře

Bez ohledu na otázku, nakolik se na zvyšování koncentrace skleníkových plynů podílí člověk, se většina odborníků shoduje, že množství CO₂ v ovzduší stoupá. V po-

sledním desetiletí byla uveřejněna řada studií popisujících na základě pokusů, jak na zmiňovaný trend budou reagovat různé rostlinné druhy.

Jedním z nich je pokus H. Nagašimy z univerzity v japonském městě Sendai. Se svým týmem umístil do shora otevřených komor vyseté stejnověké monokultury merlíku bílého (*Cheopodium album*). Jednotlivé monokultury vyrůstaly v prostředí s atmosférickou a dvojnásobnou koncentrací CO₂ a malou a velkou dostupností živin. Růst jednotlivých rostlin sledovali po odkvětu každý týden.

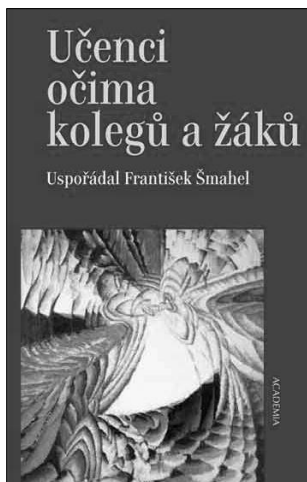
Zvýšená koncentrace oxidu uhličitého významným způsobem podporovala růst merlíku, ale jen v případě, že rostlina měla k dispozici dostatek živin. V raných stadiích růstu těžili ze zvýšeného množství CO₂ v ovzduší všichni jedinci a dorůstali na daném stanovišti větší velikosti. V pozdější fázi pokusu dosahovaly dominantní rostliny větší velikosti v komorách se zvýšenou koncentrací CO₂ než s hladinou, odpovídající okolnímu ovzduší. Tento rozdíl nebyl v případě podřízených jedinců tak patrný. Přitom platilo, že byl větší u monokultury s dobrou dostupností živin. Zdá se, že vyšší biomasa merlíku při zvýšené koncentraci CO₂ v pozdějších stadiích na stanovišti s dostatkem živin byla způsobena větší velikostí jedinců v dřívějších fázích pokusu. Vliv zvýšené hladiny oxidu uhličitého v ovzduší na strukturu porostu a rozdělení jedinců merlíku bílého do velikostních tříd tak silně závisely na stadiu růstu a dostupnosti živin. [Global Change Biol. 2003, 9: 619-629]

Rozmanitost půd a využívání území ve Spojených státech amerických

Půda představuje dynamickou složku suchozemských ekosystémů, která byla dlouho považována pouze za významný hospodářský zdroj. Velkoplošná přeměna původních nebo přírodě blízkých biotopů ve Spojených státech na zemědělsky využívané a zastavěné plochy spolu s přibývajícím poznatkem o úloze půdy v globálních biogeochemických a ekologických procesech vyžaduje, aby příslušné instituce urychleně vyhodnotily rozsah zbývajících půd málo dotčených člověkem.

Kolektiv autorů pod vedením R. Amudsona z kalifornské univerzity v Berkeley představil vůbec první kvantitativní rozbor půd v USA silně nebo naopak málo poškozených člověkem. Využil k tomu dnes již v péči o životní prostředí běžné metody GIS (Geografického informačního systému). Na základě této analýzy badatelé tvrdí, že 4,5 % půd ve Spojených státech hrozí následkem zemědělství a urbanizace významný úbytek nebo dokonce úplné vymizení. V zemědělském pásu státu až 80 % původně vzácných půdních typů člověk významně ovlivnil tím, že již přinejmenším polovinu z nich využívá pro zemědělskou výrobu nebo výstavbu měst. Málo poškozená půda poskytuje lidem takový užitek, který opravňuje její zachování. Autoři v tomto případě připomínají složité vztahy půdy a vzácných a ohrožených rostlin. Proto by při péči o krajinu neměla být opomíjena otázka biogeodiverzity. [Ecosystems 2003, 6: 470-482]

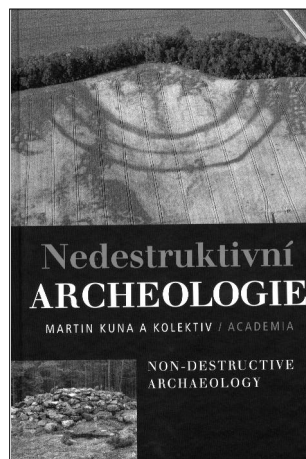
Jan Plesník

Učenci očima kolegů a žáků
František Šmahel

Soubor medailonů představuje nejvýznamnější české vědce 20. století, zástupce různých oborů přírodních i humanitních věd. Jak název knihy napovídá, autoři jsou rovněž čelní reprezentanti naší současné vědy, kteří byli s osobnostmi, o nichž vyprávějí, v úzkém kontaktu jako jejich žáci či kolegové. Kniha má tak nejen charakter odborné publicistiky té nejvyšší úrovně, ale přináší i řadu osobně laděných vzpomínek, často i humorního charakteru.

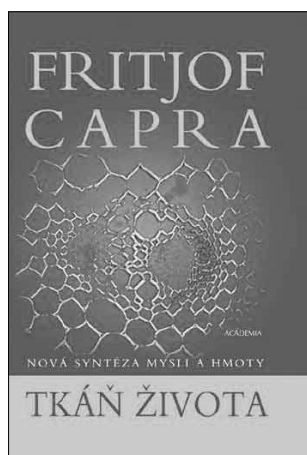
240 str. - 16 str. čb. obrazové přílohy - vázané - cena 168 Kč

Nedestruktivní archeologie
(Teorie, metody a cíle)
Martin Kuna a kolektiv

Nedestruktivní terénní metody v archeologii zahrnují letecké snímkování, geofyzikální a geochemická měření, povrchové sběry, sledování antropogenních reliéfních tvarů a další postupy, které mají klíčový význam při řešení takových otázek, jako je např. struktura osídlení, ekologie či demografie pravěkých a středověkých populací. Publikace je vybavená obsáhlou obrazovou dokumentací.

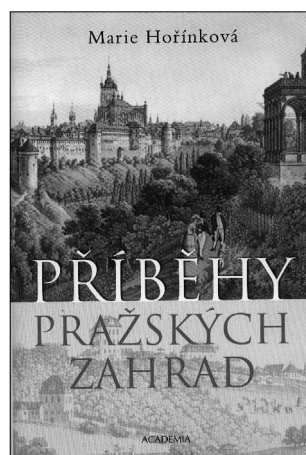
550 str., 40 str. bar. kříd. příl. - čb. foto a ilustr. v textu - váz. lamino - cena 325 Kč

Tkáň života
Nová syntéza mysli a hmoty
Fritjof Capra

Zatím posledním knižním dílem autora bestsellerů Tao fyziky a Bod obratu. Pojednává o novém vědeckém chápání života na všech úrovních živých systémů organismu, sociální systém a ekosystém. Autor předkládá syntézu teorií a přístupů systémového myšlení, jakými jsou např. disipativní struktury, deterministický chaos, autopoiesis, poznání a vědomí, komplexní matematika, hypotéza Gaia.

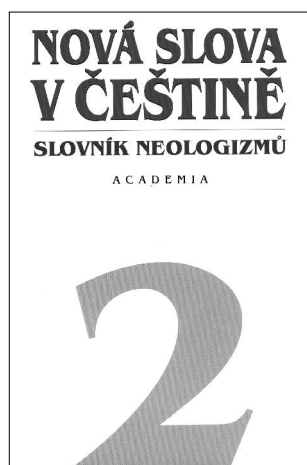
296 str. - obr. v textu - váz. lamino - cena 179 Kč

Příběhy pražských zahrad
M. Hořínková, H. Vilgusová

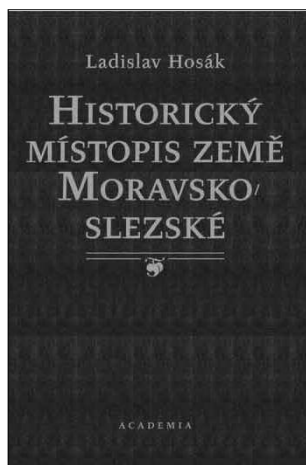
Osmnáct zahrad staré Prahy, o nichž kniha vypráví, je rozděleno do tří oddílů: část první zahrnuje zahrady zmizelé, druhá zahrady slavné, zchudlé a vlastenecké a část třetí zahrady urozené a duchovní. Autorka provádí čtenáře místy, jejichž dnešní podoba je často dost odlišná od doby jejich vzniku, uvádí mnohé zajímavosti z jejich historie a načrtává osudy lidí s touto historií spjatých nebo příběhy, jež se v zahradách odehrály.

210 str. - čb ilustrace v textu - brož. - cena 168 Kč

Nová slova v češtině 2
Slovník neologizmů
Olga Martincová a kolektiv

Tato publikace navazuje na slovník Nová slova v češtině 1 (1998) a znamená tzv. neologizmy, tj. nová slova, slova s novými významy i nová slovní spojení a fráze z posledního období, z let 1996-2002. Najdeme zde na 7 000 hesel zachycujících novou slovní zásobu v běžném vyjadřování, v publicistice, politice, ve sféře marketingu, reklamy, v oblasti počítačů, mobilních telefonů. Slovník ocení zejména učitelé, novináři, překladatelé a redaktori. Vydáním dalšího slovníku neologizmů se ČR přibližuje

Historický místopis země Moravsko-slezské
Ladislav Hosák

Dějiny měst, městeček, vesnic a osad i zaniklých sídlišť na Moravě a ve Slezsku s uvedením příslušných historických pramenů, s podrobnými seznamy a rejstříky. Kniha podává důkazní materiály právního charakteru pro restituční spory, neboť vyšla v r. 1938 před konfiskacemi za nacismus a před vlastňováním vycházejícím z Benešových dekretů a znárodnování po r. 1948. Patří k nejcitovanějším, jak v dílech encyklopedického charakteru, tak v analytických studiích a monografiích obcí. Obsáhla práce

předního moravského badatele je základní příručkou pro odborníky i širší veřejnost.

2. vydání, reprint - 1 148 str. - váz. v imitaci kůže - cena 590 Kč

k moderní lexikografii vyspělých zemí, kde se průběžně vydávání slovníků nových slov stalo již dávno samozřejmostí.

570 stran - váz. lamino - cena 225 Kč

Objednávky přijímá poštou nebo e-mailem:
ACADEMIA, sklad — expedice
Rozvojevá 135, 165 02 Praha 6—Suchdol
tel./fax: 220 390 510(11), e-mail: expedice@academia.cz
Čtenáři ze SR si mohou knihy zakoupit nebo objednat na adrese: Knihkupectvo AF, s.r.o., Kozia 120, 811 03 Bratislava

Knihkupectví Academia:
Václavské nám. 34, Praha 1, tel. 224 223 51-3
Národní tř. 7, Praha 1, tel. 224 240 547
Na Florenci 3, Praha 1, tel. 224 814 621
Nám. Svobody 13, Brno, tel. 542 217 954-6
Zámecká 2, Ostrava, tel.: 596 114 580

CENA ZDEŇKA KLEINA

Antropolog a etolog RNDr. Zdeněk Klein

Zdeněk Klein vystudoval Přírodovědeckou fakultu UK a poté nastoupil do Výzkumného ústavu psychiatrického v Praze. Počátkem 70. let ho zatkla tehdejší Státní bezpečnost. Několik následujících roků strávil v komunistických žalářích jako politický vězeň. Po propuštění z vězení pracoval až do jara 1990 jako pomocný dělník. Po znovunabytí svobody se vrátil do Psychiatrického centra Praha (PCP), kde se zabýval především behaviorální antropologií a lidskou etologií. Byl nadšeným etologem, který proslul zejména studiem terciárních pohlavních znaků, semiotikou lidské nonverbální komunikace (sestavil a vydal pozoruhodný Atlas gest), a pracemi v oblasti chiromantiky. Zdeněk Klein rád a s nasazením jezdil na etologické konference, kde jako odborník i společník účinně propojoval svět přírodovědy, medicíny, psychiatrie a věd o chování. Byl oddaným ctitelem Karla Čapka. Působil jako spiritus movens čapkovského bulletinu. Byl organizátorem celoustavních seminářů PCP, oblíbeným učitelem na Přírodovědecké fakultě i na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. RNDr. Zdeněk Klein zemřel dne 4. 9. 2000 po těžké nemoci ve věku 56 let. Byl to člověk skromný, laskavý a spolehlivý spolupracovník. Cena Zdeňka Kleina byla založena z podnětu spolupracovníků Zdeňka Kleina a Nadace Academia Medica Pragensis za účasti významné americké antropoložky Blanky Schaumann, která jako první přispěla k založení Ceny svým nadačním vkladem.

Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc.

Nadace Academia Medica Pragensis vypisuje Cenu Zdeňka Kleina, která je určena studentům a vědcům do 35 let, pracujícím v České republice.

Cena se udílí za nejlepší práci zaměřenou na studium nonverbálního chování, popřípadě behaviorální antropologie.

Předložena může být pouze originální práce s jasně definovanou hypotézou a metodikou, publikovaná v českém nebo mezinárodním odborném tisku.

Vítězná práce bude spojena s finančním oceněním ve výši 20 000 Kč.

Nadace Academia Medica Pragensis si vyhrazuje právo cenu neudělit v případě, že předložené práce nebudou splňovat výše uvedené kritéria nebo nebudou mít dostatečnou odbornou úroveň.

V ročníku 2004 musí být práce zaslány do 30. 11. 2004 na adresu Nadace Academia Medica Pragensis, Španělská 1073/10, 120 00 Praha 2.

Vítězné práce budou vyhlášeny na 47. česko-slovenské psychofarmakologické konferenci v Jeseníku v lednu 2005.

Zasláné vědecké práce budou vyhodnoceny nezávislou komisí odborníků určenou poradním sborem Nadace Academia Medica Pragensis.

Pozn. red.: Z. Klein byl členem redakční rady Živy v letech 1998–2000

KALENDÁŘ BIOLOGA

6.–9. červenec 2004: 1st International Phylogenetic Nomenclature Meeting. Paříž, Francie. <http://www.ohiou.edu/phylocode>

8.–11. červenec 2004: 7th International Symposium on Chelating Agents in Biomedicine, Toxicology and Therapeutics. Plzeň ČR. <http://www.conference.cz/chelators/main.htm>

10.–15. červenec 2004: 10th International Behavioral Ecology Congress. Jyväskylä, Finsko. <http://www.isbe2004.com/>

18.–22. červenec 2004: Bio Science 2004 — from molecules to organisms. Glasgow, UK. <http://www.bioscience2004.org/>

2.–7. srpen 2004: 16th International Congress of Arachnology. Gent, Belgie. <http://allserv.rug.ac.be/>

23.–27. srpen 2004: XIXth International Congress of Zoology. Peking, Čína. <http://icz.ioz.ac.cn/>

27.–30. srpen 2004: Trypanosomiasis and Leishmaniasis Seminar. České Budějovice, ČR. dr. Julius Lukeš, e-mail: jula@paru.cas.cz, Parazitologický ústav AV ČR, Branišovská 31, České Budějovice <http://www.mri.sari.ac.uk/>

5.–10. září 2004: 3rd International and 28th European Peptide Symposium. Praha, ČR. <http://www.kenes.com/28 eps/>

INZERTNÍ SLUŽBA ČTENÁŘŮM * BEZPLATNÁ *

Prosím, kdo pomůže při vydání německo-českého (10 000 hesel), rusko-českého (5 000 hesel) a anglicko-českého (3 000 hesel) zahradnického slovníku? Nemám zkušenosti. Informace: Křepelka Václav, Nekvasovy 92, 335 01 Nepomuk, tel.: 371 592 116, 371 591 860.

KOUPÍM:

Červená kniha ZSSR (Krasnaja kniga) I. aj II. vydanie, a tiež niektorých bývalých zväzových republik — len živočíchy alebo spoločné vydania živočíchy a rastliny. Ďalej knihu A. A. Sludskij: Vladyka džungľe, Alma-Ata 1966, prípadne aj inú literatúru o cicavcoch vydanú v ruštině v bývalom ZSSR — podľa ponuky. Kontakt: Vladimír Gabriaka, Mudroňova 42, 036 01 Martin, Slovensko, tel.: 0421 905 311 905 (z ČR), 905 311 905 (zo SR), e-mail: zdraviemartin@stonline.sk

Rýchorský prales Jana Hodače

Dubnová výstava fotografií J. Hodače, porádaná redakcí časopisu Živa a Nadací Živa v Galerii a literární kavárně knihkupectví Academia na Václavském náměstí v Praze, tentokrát poněkud vybočila ze zaběhlých zvyklostí. Nejen tím, že Jan Hodač pro své mládí (narozen 1981 v Mostě) není zatím dlouholetým spolupracovníkem Živy, ale také tematicky — vystavené fotografie se bezvýjimky týkaly pouze nejvýchodnější výspy Krkonoš — Rýchorského pralesa v různých ročních dobách, ve dne či v noci. Fotografickým zájmem autora jsou ale především jeho rodné a jemu blízké Krušné hory, které by rád ukázal jinak, než jsou v obecném povědomí jako „Černý sever“, smutné hřebenové holiny s torzy smrků (viz článek v tomto čísle Živy, Živa 2004, 3: 137). Proto byl také součástí vernisáže

křest katalogu Krušné hory s fotografiemi J. Hodače, vydaného Krajským úřadem Ústeckého kraje.

Jan Hodač vystudoval Střední odbornou školu pro obnovu a ochranu životního prostředí Schola humanitas v Litvínově, krátce také studoval na Fakultě ŽP Univerzity J. E. Purkyně a na Biologické fakultě Jihočeské univerzity. Od r. 2003 je studentem bakalářského studia na Vysoké škole báňské v Mostě. Fotografováním přírody se zabývá už dlouhý čas, je zakládajícím členem jihočeského univerzitního fotoklubu Vývojka, dokumentoval svými fotografiemi např. regionální památky a přírodu Krušných hor, výroční zprávu Ministerstva pro místní rozvoj, účastní se fotografických workshopů. Do budoucna by se chtěl dále věnovat propagaci Krušných hor a realizaci různých projektů v oblasti rozvoje cestovního ruchu a turismu v této oblasti.

Výstava v knihkupectví Academia nebyla pro J. Hodače první. Od r. 2000 jich autor uspořádal několik v Čechách, např. fotografie Krušných hor (Litvínov 2000), cyklus fotografií z krušnohorských lesů (Muzeum Jesenice, Slovinsko 2001), v Mostě, na zámku Jezeří, Toulky po Norsku v Českých Budějovicích (AV ČR 2002), fotografie hradu

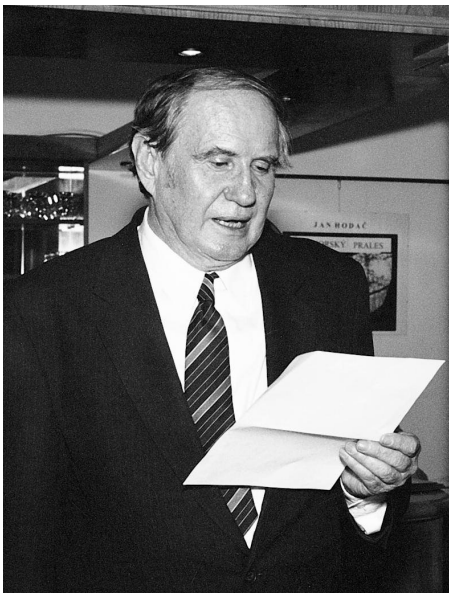
Rýzmburka a krušnohorských bučin (Duchcovské sympozium 2003), dalších se účastnil jako spoluautor.

Vernisáž zahájila šéfredaktorka Živy L. Krupková, herec Městského divadla v Mostě Stanislav Oubram pak přednesl autorovo vyznání Rýchorskému pralesu. V příjemném prostředí literární kavárny jsme přivítali kromě autora a jeho rodiny a přátel i významné představitele AV ČR, zástupce médií a jako vždy četné příznivce a čtenáře časopisu Živa.

Atmosféru na vernisáži nevědně podtrhla svým vystoupením hudební skupina Altai, trio ve složení housle, kytara a etnické bubny, zabývající se nadžánrovou hudbou v originálním podání.

J. Šrotová

Nahoře vlevo jedna z fotografií prezentovaných na výstavě Rýchorský prales, vpravo autor výstavy Jan Hodač. Poeticky působivé fotografie byly v dubnu 2004 k vidění v prostorách knihkupectví Academia na Václavském nám. v Praze ♦ Autorovo vyznání Rýchorskému pralesu přednesl na vernisáži herec Městského divadla v Mostě Stanislav Oubram (vlevo dole) ♦ Příjemnou atmosféru vernisáže doplnilo hudební trio Altai. Snímky B. Orlikové

Česká herpetologická společnost (ČHS) je od začátku 90. let 20. stol. nástupnickou organizací předchozí Herpetologické sekce Československé společnosti zoologické. Jednou z forem činnosti původní sekce i současně společnosti je pořádání výročních konferencí. V polovině 90. let byla tato tradice z různých důvodů přerušena, ale v r. 2000 byla obnovena v Lanžhotě celkově už 15. konferencí. Od té doby se daří pořádat tato setkání opět každoročně. Ve dnech 30. dubna až 2. května 2004 se uskutečnila 19. konference ČHS v Deštné v Orlických horách.

ČHS sdružuje profesionální herpetology i neprofesionální zájemce o herpetologii a batrachologii, tedy výzkum plazů a obojživelníků i jejich ochranu. V současnosti má téměř 100 členů. Konference v Deštné se zúčastnilo 26 lidí, členů, nových zájemců o členství i hostů. Dostali početní byli univerzitní studenti, a to i mezi přednášejícími. Tento trend je možné sledovat už po několik uplynulých konferencí v poslední době. Postupně se mezi přednášejícími zvyšuje procento studentů a mladých vědeckých pracovníků. V letošním roce dokonce výrazně převažovali.

První den setkání se konala členská schůze ČHS, v další dny zazněla řada odborných přednášek i jiných sdělení. Téma byla různá, např.: Mění samice čolků teplotní preference během rozmnožování? Distribuce a genetické interakce čolků skupiny *Triturus cristatus* superspecies v ČR a SR — analýza nukleárních znaků; Geografická variabilita rosníček *Hyla savignyi* a *H. arborea* — morfologické a bioakustické znaky; Biologie a ta-

xonomie zmije *Echis pyramidum* v Keni; Fylogeneze a evoluce velikosti těla a buněk u ještěřů čeledi *Eublepharidae*; Herpetologické postřehy z jižního Mexika a z Guatemaly; Epigamní chování gekona *Coleonyx elegans*; Reprodukční úspěch samic madagaskarského gekona *Paroedura pictus* — laboratorní experiment s manipulací potravy; Morfologická charakteristika a parazitofauna populace užovky hladké (*Coronella austriaca*) na Štamberku ad.

Zajímavou součástí konference byla terénní exkurze do typických lokalit Orlických hor, kdy se podařilo pozorovat tři druhy obojživelníků a tři druhy plazů,

V Orlických horách je řada lokalit s výskytem zmije obecné (*Vipera berus berus*). Mláďě (rezaově zbarvená samice v obranné pozici) pozorované začátkem května nedaleko Deštné při terénní exkurzi účastníků 19. konference České herpetologické společnosti. Foto M. Veselý

včetně několika jedinců zmije obecné (*Vipera berus*).

Abstrakta přednášek, stejně jako další příspěvky a zprávy nejen o konferenci budou vydány v Herpetologických informacích, které je možné získat prostřednictvím členů výboru ČHS, viz <http://web.quick.cz/herpetologie/>.

Andrej Funk

Příroda a výtvarné umění

Živá příroda, která nás obklopuje, je pochopitelně zdrojem inspirace také pro výtvarné umělce, citlivé na vnější podněty. Můžeme si to potvrdit na výstavách jednotlivých malířů a sochařů. Tentokrát se podíváme na dvě výstavy r. 2004, věnované tvůrcům již zesnulým.

V pražské Špálově galerii byly počátkem dubna vystaveny pod názvem „Plynutí“ většinou rozměrné obrazy moravského malíře Miroslava Adámka (1957–2002), pocházející převážně z let devadesátých. Díla lze řadit mezi abstraktní malířství, protože nezobrazují žádnou konkrétní situaci, ale vyjadřují dojmy a pocity autora. Ve většině z nich je zastoupeno rostlinstvo — opakují se listy, trojlísté zelené větvičky i ovoce, někdy v konfrontaci se sochařsky pojetými výseky antikizující tváře či části lidského trupu, se světlem nebo tmou. Leccos napovídají i názvy obrazů, např. Noční květy, Pa-

řezy, Tváře, Příliš mnoho zeleně, Tajemný les, Podrost, Tůňka. O výstavě si můžete udělat dodatečnou představu z knihy Tomáše Mikulašтика: Miroslav Adámek (Zdeněk Cibulka — Týnská literární kavárna, Praha 2003), v níž jsou kvalitně reprodukována i díla této závěrečné etapy příliš krátkého malířova života.

Ve Valdštejnské jízdárně probíhá zajímavá výstava málo známého plzeňského malíře Vladimíra V. Modrého (1907–1976), s podtitulem „Plzeňský Don Kychot.“ Asi polovinu vystavených děl zařadil autor výstavy, ředitel Národní galerie M. Knížák, do úseků nazvaných Ráje a Magické krajiny. V rajských fantaziích, které maloval od počátku 50. let přepestrou barevnou škálou tempéry, hýřil Modrý fantastickými krajinami, plnými rostlin, hub, ptáků a zvířat, žijících s prvními lidmi v potměšle i projasněné krajině nadzemské krásy. Jím vytvoření fantastní ptáci, hadi, plameňáci, modří jeleni, mořští koníci i další tvorové, jejichž základní tvary známe třeba i ze zkamenělin, žijí v souladu s nahými lidmi mezi abstraktními útvary a přírodními skrývačkami plnými kapradí, leknínů a stromů. Těchto obrazů je asi dvacet, stejně jako obrazů v úseku Magické krajiny, vytvořených hlavně v 60. a 70. letech. Jsou jasně spoje-

ny se skutečnými situacemi, i když ostrými barvami honičmi se po obloze i na zemi, pokrivenými pahýly stromů a ornamentálními kulisami navazují na téma ráje. Malíř v nich oslavil přírodu a celý vesmír, jejich řád, Stvořitele i prosté lidičky, netvořící pouhou stafáž. Témata obrazů naznačují jejich názvy, např. Opuštěný lom, Plavení koní, Před bouří, Rybář, Západ nad rybníkem, Přijdou deště či Povodeň. Také v deseti obrazech z cyklu Don Quijote a Sancho Panza, které Modrý maloval od r. 1947 stylem podobným Magickým krajinám, se odráží umělcův vztah ke krajině. Jsou však zřejmě sebereflexí Modrého, malíře původně levicově zaměřeného, který se po r. 1948 často dostával do konfliktů s komunistickými všeznalci. Příroda není opomenuta ani v některých dalších oblastech umělceva díla, např. v ilustracích ze 30.–50. let (Záhořovo lože, Rytíř) či žánrových malbách z 50. let (Svážení dřeva, Dřevorubci, Na kovárně). Výstava bude otevřena až do 5. září, a proto, máte-li rádi moderní umění a přebývá-li vám stokoruna (studentům a důchodcům padesátikoruna), můžete si názor na tohoto nepochybného milovníka přírody udělat sami.

Zdeněk Šesták

Počínaje r. 2004 se Česká republika připojuje k programu Výboru Evropské komise (EK) pro vzdělávání a kulturu s názvem Netd@ys Europe (www.netdayseurope.org). Národním korespondentem pro ČR byl EK na návrh Ministerstva kultury ČR jmenován RNDr. M. Giboda.

Co je Netdays Europe?

Tato iniciativa EK založená v r. 1997 má za cíl zvýšit povědomí a zájem mládeže o nové komunikační technologie (Internet, videokonference, CD ROM, videa) v oblasti vzdělávání, výuky a umění. Dalším cílem je budování partnerství mezi vzdělávacími a kulturními institucemi doma i v zahraničí.

Program Netdays Europe je souhrnem individuálních projektů vyhlášených EK pro daný rok. Účastnit se ho mohou mladí lidé v kategoriích 10–14 let (základní školy), 15–18 let (střední školy, gymnázia a učiliště, státní a soukromé), 19–26 let (studenti všech směrů a forem vysokoškolského studia). Zájemci nahlásí své projekty národním korespondentovi (M. Giboda) nebo přímo na adresu Netdays Europe formou online (viz www.netdays.eu) a současně i národním korespondentovi k registraci, rovněž online.

Hlavním tématem pro r. 2004 je „Představme se Evropě“. ČR je jedním z 10 evropských států, které se 1. května 2004 staly členy Evropské Unie. K udržení si kulturních hodnot a tradic je třeba mít vzdělanou mládou generaci, hrdou na odkaz svých předků, a proto by se studenti všech věkových kategorií měli rozhlédnout kolem sebe, navštívit muzea a galerie s cílem dopátrat se kulturního dědictví, národních symbolů, technických památek, původní architektu-

ry a stavitelství, ale i architektury moderní, neměli by zapomenout na slavné osobnosti vědy a umění i jejich přínos ke světovému poznání. Při zpracování tématu by měli mít na zřeteli tři zásady: „Odhalit, Porozumět a Ocenit!“

Takto získaný materiál zpracuje buď celá třída, nebo skupina ve třídě za asistence učitelů i rodičů a s použitím moderních technologií do podoby CD-ROM, videa, krátkého asi třímínutového filmu nebo fotodokumentace uložené na CD nosiči.

Termíny školních kol určí ředitel školy. Vítězové oblastních kol postoupí své materiály porotě celostátního kola, která po jejich posouzení vyzve nejlepší k účasti na slavnostním vyhodnocení v průběhu Týdne Netdays (listopad 2004). Vítězné projekty budou prezentovány na webové stránce národního korespondenta a postoupeny na web Netdays Europe k celoevropskému zhodnocení a odměně.

Další informace poskytne přímo M. Giboda (giboda@volny.cz).

Kontaktní adresy autorů

Vítězslav Bičík
Katedra zoologie PřF UP
tř. Svobody 26
779 00 Olomouc
e-mail: flagell@prfmo.upol.cz

Svatopluk Bílý
Entomologické odd. NM
Zámek 1
148 00 Praha 4
e-mail: sv.bily@jelly.cz

Petr Bogusch
Katedra filozofie a dějin přírodních věd PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e-mail: boguschak@seznam.cz

Markéta Drdáková
Katedra ekologie a životního prostředí FLE ČZU
Kamýčká 1176
165 21 Praha 6
e-mail: drdakova@lf.czu.cz

Miroslav Dvořák
Nemocniční 4
190 00 Praha 9

Olga Erdelská
Botanický ústav SAV
Dúbravská 14
842 23 Bratislava
e-mail: erdelski@stonline.sk

Oldřich Fejfar
Katedra paleontologie PřF UK
Albertov 6
128 44 Praha 2
e-mail: fejfar@mail.natur.cuni.cz

Michal Giboda
Jivenská 3
373 71 Rudolfov
e-mail: giboda@volny.cz

Lubomír Hanel
Správa CHKO Blaník
257 06 Louňovice 8
e-mail: lubomir.hanel@schkocr.cz

Jan Hodač
Budovatelů 96/2390
434 01 Most
e-mail: jan.hodac@centrum.cz

Magdalena Chumchalová
Šafaříkova 11
757 01 Valašské Meziříčí
e-mail: magdala@email.cz

Pavel Jelínek
Táborská 108
615 00 Brno
e-mail: ppjj@seznam.cz

Marek Jindra
Entomologický ústav AV ČR
Branišovská 31
370 05 České Budějovice
e-mail: jindra@entu.cas.cz

Antonín Kůrka
Národní muzeum
Václavské nám. 68
110 00 Praha 1
e-mail: antonin.kurka@nm.cz

Miloš Ondrášek
Box Hill Nth. 3129
56 Woodhouse Gr.
Melbourne, Austrálie
e-mail: mondrasek@bigopond.com.au

Jiří Patočka
Katedra toxikologie Vojenské lékařské akademie
Šimkova 878
500 01 Hradec Králové
e-mail: patocka@pmfhk.cz

Jaroslav Petr
Výzkumný ústav živočišné výroby
100 00 Praha 10
e-mail: petr@vuzv.cz

Jan Plesník
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Kališnická 4
130 01 Praha 3
e-mail: plesnik@nature.cz

Vladimír Resner
Na Střelnici 6
779 00 Olomouc

Anna Skalická
Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2

Michal Skalka
542 23 Mladé Buky 136
e-mail: mskalka@volny.cz

Eva Skalková
Servier, s. r. o.
Klimentská 46
110 02 Praha 1
e-mail: eva.skalkova@etms.cz

Miroslav Srba
Katedra zoologie PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e-mail: srba@sarracenia.cz

Jakub Straka
Katedra zoologie PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e-mail: straka-jakub@vol.cz

David Svoboda
Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2
e-mail: david.svoboda@email.cz

Martin Šandera (H. Šanderová)
Muzeum přírody Český ráj
Loštáková 409
506 01 Jičín
e-mail: m.sandera@post.cz

Zdeněk Šesták
Ústav experimentální botaniky AV ČR
Na Karlovce 1a
160 00 Praha 6
e-mail: sestak@ueb.cas.cz

Ivan H. Tuf
Katedra ekologie PřF UP
tř. Svobody 26
779 00 Olomouc
e-mail: tuf@email.cz

Summary

Jindra M.: Genetic Manipulations: New Period of Insect Research

Model organisms (e.g. *Drosophila melanogaster*) allow for the study of the development and functioning of organisms at the level of individual genes, which can be experimentally manipulated. Reverse genetics is a procedure that is applied to insects, when the biological function of the gene is studied by means of its removal or through its addition to the organism, and this gene can be activated if required. To gain a thorough knowledge of the organism with transgenic DNA, markers are used such as gene-coding green fluorescing protein from *Aequorea victoria* jellyfish.

Petr J.: Can Birds Influence the Gender of their Young?

A peculiar phenomenon influencing the gender of bird young consists of processes taking place at several levels (such as growth of follicles in the ovary, during fertilization and during development in the oviduct), which can be influenced by a wide range of internal and external factors (including stress). A significant shift in gender in descendants has been found in many bird species (e.g. *Acrocephalus seychellensis*).

Erdelská O.: Unostentatious Jasione

Jasione montana from the family Campanulaceae has expanded to almost every continent. This species belongs to the honey plants and one of its characteristics is cross-fertilization (allogamy). In allogamic species, genetic, morphological and other development barriers exist to prevent self-fertilization (autogamy). A special barrier mechanism also operates in *Jasione montana* species.

Skalka M.: Lichens as Bioindicators

In spite of the fact that lichens are hardy to extreme natural conditions, the majority of them are sensitive to environmental pollution. The construction of their thallus, which is not protected by any special structures and both components of which are in a fragile equilibrium that can very easily be disturbed by environmental changes, as well as their slow growth and long life are important characteristics which allow for the use of lichens as bioindicators.

Svoboda D.: Determination of Environmental Pollution by Means of Lichens in the Bohemian Karst

The Bohemian Karst is an area that has been highly polluted in the past. Changes were obvious especially in epiphyte lichens. A special study (using two methods) proved that lichens are very valuable organisms for research into interactions within the environment and the effects of various factors in ecosystems. The recently observed increasing number of young growing thali in lichens indicates a dynamic development of epiphytic flora in the Bohemian Karst and the improving quality of the environment.

Skalická A.: Can You Distinguish *Cytisus*, *Genista* and Other Related Genera?

Some species of the genus *Cytisus* and

genus *Genista* are so greatly differentiated that new genera have been classified — *Co-rothamnus*, *Lembotropis*, *Genistella* and *Sarothamnus*. The genus *Chamaecytisus* also belongs to this group, which is represented in the Czech Republic by several species and which has the same name in Czech (*cy-tisus*). The article describes which characteristics distinguish the aforementioned species and where they grow.

Resner V.: *Linnaea borealis* — Beauty among Boreal Plants

Only one representative of the genus *Linnaea* — *L. borealis* from the family *Caprifoliaceae* originates in the boreal conifer forests and tundra of Northern Eurasia and North America and even crosses the Polar Circle. The species is very rare in Central Europe (it is a glacial relict). In many original sites it can no longer be found and even present sites are endangered.

Ondrášek M.: *Acacia* — National Emblem of Australia

The genus *Acacia* representing xerophilous trees and shrubs has about 1 500 species, half of which grow in Australia, where they flower throughout the year. They grow in the wild but due to their attractiveness they are also planted in parks and gardens. Even in Australia industrial development and its aftermath have endangered the environment, which means that some *Acacia* species are also under threat.

Kůrka A.: Botanical Paradises of South–West Australia

South–West Australia is a very old landscape situated between the ocean and deserts, where about 9 000 plant taxa grow. The area can be divided into 7 zones on the basis of their typical vegetation. The article describes in detail the natural phenomena of the best conserved parts of Australia, particularly its National Parks.

Bogusch P., Straka J., Srba M.: About a Hunter Wasp from the Botanical Garden

The large and conspicuously coloured hunter wasp *Sceliphron curvatum* originally inhabited foothill areas in central and southern Asia. About 25 years ago, the species was introduced to Europe where it has reached some countries in the central and southern part of the continent. The insect has also been found in the Czech Republic.

Jelínek P.: Contribution to Knowledge of City Brno Fauna

The long-horned beetle *Oberea pupillata* is a rare species. Since 2001, the insect has been reported from the city of Brno where its occurrence has been studied at some sites. The long-horned beetle probably only occurs on honeysuckle (*Lonicera* spp.).

Dvořák M.: The History of Findings of Rove Beetles from the Genus of *Zyras*

Some specimens of the rove beetle *Zyras* (*Myrmoecia*) *perezi* have been found in South Moravia. The article also summarizes the data on the distribution of the insect in Slovakia.

Bičík V.: The Basking Shark near the Coast of Croatian Istria

The Basking Shark (*Cetorhinus maximus*) is a huge passive feeder. It is the world's

second largest shark, reportedly reaching a total length of 12 m. The author describes a typical sighting of the shark near the coast in Croatian Istria. Special attention is paid to the anatomical and morphological adaptations of these sharks.

Šandera M., Šanderová H.: What Do Agamas Want to Find on Corfu?

The Sling-tailed or Starred Agama (*Laudakia stellio*), commonly known as the Hardun, occurs from the eastern Mediterranean to the Middle East. Its continuous distribution range in Greece covers only some of the Cyclades. In isolation, it also inhabits the city of Salonica. The occurrence of the reptile on Corfu is isolated and probably non-native. The authors describe both the current sites and the habitat selection of the agama on this island. Theories explaining the Hardun's possible origin on Corfu are also discussed.

Drdáková M.: The Tengmalm's Owl — a Successful Species of Secondary Grasslands Caused by Air Pollution

Nest boxes erected in the Krušné hory Mts. (North Bohemia), which are heavily damaged by air pollution, support increasing numbers of the Tengmalm's Owl (*Aegolius funereus*) there. The nesting biology, food strategy, predation pressure and reproduction outputs of this avian predator have been studied in detail by the author.

Fejfar O.: New Evidence of the Origin of Birds III. The Story of Archeopteryx

In this series on the phylogeny of birds and their relations to dinosaurs, a presentation is made of the history of the discovery of the Archeopteryx (*Archeopteryx lithographica*) as well as current knowledge of its anatomy and morphology. Special attention is paid to habitats in lagoons in Solnhofen Limestone during the Upper Jurassic period.

Skalková E.: Maternal Behaviour and Rearing of the Rhesus Macaque in Captivity

The Rhesus Macaque (*Macaca mulatta*) has been kept in laboratory breeding at Kónárovice near Kolín (Central Bohemia). The author deals with changes in its maternal behaviour in captivity as well as with the recruitment of young individuals reared under such conditions.

Hodač J.: The Osek Nature Trail — the Nature and Osek History

A nature trail (or educational path) has been laid in a mountain valley between Stropník Mountain and Špičák Mountain near Osek in the foothills of the Krušné hory mountains. It presents sites which are of interest both for their natural history (with beech forests and geological features) and for their cultural and historical value.

Tuf I. H.: A Zoological Garden or a Prison?

An essay on mismanaged zoos with insufficient facilities in Indonesia, which even keep critically endangered species.

Chumchalová M.: Entomological Drawing III. From the 18th to the mid-19th Century

In the 18th and the first half of the 19th century, scientific entomological drawing developed in the framework of the Age of Reason and in the early stages of systematic taxonomy.